

VÓORAD ISEENDALE

BIBLIOTHECA CONTROVERSIARUM

SARJA KOLLEGIUM

Hent Kalmo (Tartu Ülikool)

Tiina Kirss (Tartu Ülikool)

Hasso Krull (Tallinna Ülikool)

Rein Raud (Tallinna Ülikool)

Marek Tamm (Tallinna Ülikool)

Tallinna Ülikool

Julia Kristeva

VÕÕRAD ISEENDALE

Prantsuse keelest tõlkinud Kaia Sisask

Tallinna Ülikooli Kirjastus
Tallinn 2017

Bibliotheca CONTROVERSIARUM

Bibliotheca Controversiarum

Julia Kristeva

Võõrad iseendale

Tõlgitud väljaandest:

Julia Kristeva

Étrangers à nous-mêmes

Fayard 1988

Toimetanud Anti Saar

Kujundanud ja küljendanud Sirje Ratso

Sarja makett: Rakett

© Librairie Arthème Fayard, 1988

Autoriõigus (tõlge): Kaia Sisask, 2017

Autoriõigus: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2017

ISSN 1736-9398

ISBN 978-9985-58-827-7

TLÜ Kirjastus

Narva mnt 25

10120 Tallinn

www.tlupress.com

Trükk: Pakett

*Silmakirjalik lugeja – mu sarnane –
mu vennas ...*

Baudelaire

*Kuid enda oma tuleb sama hoolega
uurida kui võõrast.*

Hölderlin

Võõral maal, minu enese maal.

Aragon

TOKAATA JA FUUGA VÕÖRALE

Võõras: raevukramp mu kõris, selguse seljativ tume ingel, hägune põhjatu jälg. Võõras, see vihkamise ja teisesuse kehastus, pole ei meie mugava perekonnatunde romantiline ohver ega sissetungija, kes vastutab ühiskonna kõigi hädade eest. Ei ähvardav ilmutus ega vahetu vastane, kes tuleb välja heita, et grupis valitseks rahu. Veidral kombel elutseb see võõras meis: ta on meie identiteedi peidetud pale, ruum, mis hävitab me koduruumi, aeg, milles hääbuvad üksmeel ja poolehoid. Tundes ta ära meis endis, säästame end vihkamast teda temas eneses. Võõras kui sümptom, mis muudab igasuguse „meie“ problemaatiliseks või ehk võimatukski, ilmub siis, kui minus kerkib esile arusaamine oma erinevusest, ja kaob siis, kui me tunnistame, et me kõik oleme võõrad, mässajad sidemete ja kogukondade vastu.

Kas „võõras“, kes algelistes ühiskondades oli „vaenlane“, võib kaduda modernsetes? Meenutagem mõningaid hetki lääne ajaloost, kus võõrast mõeldi kui vastuvõetavast või kui tõrjutust, kuid kus mingi religiooni või moraali tasandil võidi mõelda ka ühiskonnast ilma võõrasteta. Tänapäeval aga, mil seisame silmitsi üleilmse majandusliku ja poliitilise integratsiooniga, kerkib taas esile see ikka ja võib-olla igavesti utoopiline küsimus: kas me suudame elada intiimselt, subjektiivselt koos teistega, elada **teistena**, ilma ostrakismi, kuid ka ilma tasalülitamiseta? Muutus võõraste olukorras,

mis praegu teravalt esile kerkib, sunnib meid mõtlema oma võimekuse üle aktsepteerida uusi teisesuse viise. Mitte mingit „rahvuskodeksit“ ei saa praktiseerida ilma selle küsimuse aeglase küpsemiseta igäihes ja igäihe jaoks.

Võõras, kes kõige metsikumates inimgruppides on hävitamisele määratud vaenlane, muutub religioosete ja moraalsete konstruktsioonide sfääris teistmoodi inimeks, keda võib assimileerida „tarkade“, „õigete“ või „pärismaiste“ liitu, tingimusel et ta sellega kohandub. Stoitsismis, judaismis ja kristluses kuni valgustusaegse humanismini esineb sellist aktsepteerimist erineval kujul, ja vaatamata oma piiridele ja puudustele on see tõhus kaitse ksenofoobia vastu. Tänapäeval on võõra-probleemi teravus kahtlemata seotud religioosete ja moraalsete konstruktsioonide kriisiga. Ta on seotud eelkõige asjaoluga, et võõruse absorbeerimine, nagu meie ühiskonnad seda teha tahavad, osutub vastuvõetamatuks modernsele indiviidile, kes on kade võõra erinevusele, mis pole mitte ainult rahvuslik ja eetiline, vaid olemuslikult subjektiivne, taandamatu. Rahvuslus, mis sai alguse kodanlikust revolutsioonist, on muutunud 19. ja 20. sajandil romantiliseks, seejärel totalitaarseks sümptomiks. Rahvuslus vastandub universalistlikele suundumustele (olgu need siis religioossed või ratsionalistlikud) ja kaldub piirama või isegi ründama võõrast, kipudes ühtaegu suubuma modernse inimese partikularistlikku ja jäika individualismi. Kuid võib-olla tuleks esitada küsimus uuesti lähtuvalt selle modernse individualismi ümberpööramisest, hetkest, mil kodanik-indiviid lakkab

end pidamast aurikkaks tervikuks ning avastab oma katkestused ja kuristikud, ühesõnaga, oma „võõruse“. Siis pole küsimus enam võõra vastuvõtmises süsteemi, mis ta annuleerib, vaid nende võõraste kooselamises, kelleks me kõik ennast peame.

Mitte püüda fikseerida, asjastada võõra võõrust. Seda üksnes puudutada, riivata, andmata talle lõplikku struktuuri. Lihtsalt visandada selle pidev liikumine läbi mõningate eristuvate nägude, mis avavad end täna meie pilgule, läbi mõningate iidsete, ajaloos laiali pillutatud muutlike kujude. Ja ka leevendada seda võõrust, tulles selle juurde aina tagasi – iga kord üha kiiremini. Põgeneda tema põhjustatud vihkamise ja koorma eest, pageda nende eest mitte ühtlustamise ja unustamise kaudu, vaid **harmooniliselt** üle korrates erinevusi, mida ta eeldab ja propageerib. Tokaatad ja fuugad : Bachi teosed avaldavad mu kõrvadele võõruse mõtte, mida ma tahaksin pidada modernseks: võõruse, mis on tunnustatud ja dramaatiline, **sest** ta on ülendatud, leevendatud, külvatud, kirjutatud sisse uude alles kujunevasse eesmärgitusse piiritusse lõputusse mängu. Võõrus, mida on vaevu puudutatud ja mis juba eemaldub.

Põlenud õnn

Kas on olemas õnnelikke võõraid?

Võõra nägu põleb õnnes.

Esiteks köidab meid selle ainulaadsus: need silmad, need huuled, need põsesarnad, see teistest erinev nahk

muudavad selle eriliseks ja meenutavad, et siin on **keegi**. Selle näo erinevus avaldab meile parimail hetkil seda, mida iga nägu peaks tähelepanelikule pilgule ilmutama: pole olemas banaalset inimolendit. Ometi on just banaalsus see, mis moodustab meie igapäevaste harjumuste ühishimetaja. See võõraste näojoonte meelikõitev vaatlemine ühtaegu ahvatleb ja peletab: „Mina olen vähemalt sama ainulaadne kui tema ja seetõttu ma armastan teda,“ ütleb vaatleja endale; „aga ma eelistan omaenda ainulaadsust ja sellepärast ma tapan ta,“ võib ta asja kokku võtta. Annan kas oma südame või rusikahoobi – võõra nägu toob päevalgele selle, kuidas me salaja vaatame maailma ja näeme iseennast, me kõik, kuni kõige intiimsemate, kõige suletumate kogukondadeni.

Veelgi enam, see nägu, mis on sedavõrd **teine**, kannab endas märki ületatud lävest, mis muutub pöördumatult kas rahuks või ärevuseks. Võõra näoilme, olgu murelik või rõõmus, annab märku, et võõras on „lisand“. Sellise sise-mise piiri olemasolu kõiges, mis end näitab, äratav meie kõige ürgsemad meeled otsekui põletus. Põletav mure või vaimustus, mis ilmuvad seal, neis teistes joontes, mis on unustamatud, kuid mitte albid, on nagu pidev kutse mingile teostamatule ärritavale teekonnale, mille koodi võõral pole, kuid mille tumma, kehalist, nähtavat mälestust ta ülal hoiab. See ei tähenda, et võõras mõjuks tingimata äraoleva, hajevil või ehmununa. Kuid ilmselge kahetisus – hea või kuri, meeldiv või surmatoov – varjutab tema näo mitte kunagi ühetimõistetavat ilmet, vajutades sellele haavaarmi

mitmetähendusliku pitseri – mis tagab talle samas ka heaolu.

Sest veidral moel, ja lisaks ärevusele, tekitab see kaheli olek vaatlevas teises tunde, et see võõras on, isegi veidi häbematul kombel, õnnelik. Õnnetunne näib teda valdavat **kõigele vaatamata**, sest midagi on lõplikult selja taga: see on õnn lahtirebitusest, triivimisest, töötatud lõpmatuse ruum. Vaatamata oma tugevusele on see õnnetunne siiski kõverik, kartlik, sest võõras tunneb jätkuvat ähvardust oma kunagise territooriumi poolt, meenutades oma õnne või õnnetust – mis on alati liiga teravad.

Kas võib olla võõras ja õnnelik? Võõras loob meile õnnest uue nägemuse. Õnn on ajutine homöostaas, habras piir pagemise ja alguspunkti vahel. Käegakatsutav, vahel kindelgi, on ta siiski teadlik oma mööduvusest, nagu leek, mis särab vaid selle arvelt, mida ta põletab. Võõra veider rõõm on säilitada seda pagevat igavikku, seda püsivat mööduvust.

Kaotus ja väljakutse

Peidetud haav, millest võõras sageli ise teadlik pole, mõistab ta ekslema. Kuid ometi ei tunnista see armastusest ilmajäänu seda: väljakutse summutab kaebed. Vaid väga vähesed, nagu mõned kreeklased (nt Aischylose „Palujannad“), juudid (usklikud Nutumüüri ääres) või psühhoanalüütikud, panevad võõra möönma alandatud palvet. „Mitte teie pole mulle liiga teinud,“ kinnitab see kartmatu,

see alati metsik, alati kõigile kättesaamatu tuliselt, „mina ise otsustasin kodunt lahkuda“. Nii kaugelt, kui ta mälu ulatub, on selles magus haav: tema armastatud, kuid ometigi hajameelne, diskreetne või murelik ema ei mõista teda, ta on talle võõras. Ta ei helista emale, ei palu temalt midagi. Uhkelt klammerdub ta sellesse, millest tal puudu on, äraolekusse, mingisse sümbolisse. Võõras on nagu sellise isa laps, kelle olemasolus pole kahtlust, kuid kelle kohalviibimine teda kinni ei hoi. Ühelt poolt äratõugatu, teisalt ligipääsmatu: kui on jõudu mitte alla anda, jääb üle otsida oma teed. Naelutatuna teisaloleku külge, mis on samavõrd kindel kui hõlmamatu, on võõras valmis põgenema. Ükski takistus ei peata teda, ta ei hooli ühestki kannatusest, solvangust, hukkamõistust selle nähtamatu ja töötatud territooriumi otsinguil, selle maa otsinguil, mida pole olemas, kuid mida ta kannab oma unelmais ja mida tuleks nimetada teispooleks.

Niisiis on võõras kaotanud oma ema. Camus sai sellest väga hästi aru: tema Võõras avab end ema surma puhul. Harva on märgatud, kuidas see külm vaeslaps, kelle ükskõiksus võib pöörduda kuritööks, on tõeline äraoleku fanaatik. Üksilduse jünger, seda ka rahva hulgas, sest ta on truu ühele varjule: võluvale saladusele, isa ideaalile, saavutamatu eesmärgile. Meursault on iseendale surnud, kuid siiski mingi kire aset täitva lääge joobumuse kütkes: niisamuti mõistab tema isa, kes hukkamist nähes oksele hakkab, et surmaotsus on ainus asi, mis inimesele veel huvi võib pakkuda.

Kannatus, ülendus, mask

Ebaõnnestumised, mis võõrale paratamatult osaks saavad – on ta ju üleliigne, arusaamatu jutuga, kohatu käitumisega –, haavavad teda rängalt, kuid hetkiti. Nad valgendavad teda märkamatuks, muudavad ta siledaks ja kõvaks nagu munakivi, mis on valmis jätkama oma lõputut vee-remist, ikka kaugemale, teisale. Eesmärk (professionaalne, intellektuaalne, tundeline), mille mõned endale sellel ohjeldamatul põgenemisel seavad, reedab võõruse, sest tegevuskava paika pannes pakub võõras endale vaherahu või varjupaika. Pagenduse äärmusliku loogika kohaselt seevastu peaksid kõik eesmärgid end tuhaks põletama ja hävitama eksleja pöörases sõostus alati eemalduva, rahuldamatu, kättesaamatu teisaloleku poole. Rõõm kannatamisest on paratamatu koorem selles arutus pöörises, ja isehakanud *proxenos*’ed teavad seda salamisi, kui valivad endale võõrastest partnereid, et karistada neid siis oma põlguse, üleoleva armulikkuse või, veelgi silmakirjalikumalt, rõhuva hoolitsusega.

Oma aktivisti või väsimatu „võõrtöölise“ koore all on võõras nülitud. Ta veritseb ihult ja hingelt, alandatuna olukorras, kus isegi parimate inimkoosluste puhul jääb talle kõigetegijast teenija roll; kus ta on tülikas, kui ta haigeks jääb, kus ta kehastab vaenlast, reeturit, ohvrit. Masohistlik nauding seletab tema allaheitlikkust vaid osaliselt. Õigupoolest see vaid tugevdab tema maski: tema teist isiksust, häirimatut, valuvaigistiga tuimestatud kesta, millesse

ta varjub, et leida pelgupaik, kus ta tunneb naudingut oma tūranni hüsteeriliste nõrkuste põlgamisest. Isanda ja orja dialektika?

Vaenulikkus, mida võõras esile kutsub, või vähemalt ärritus („Mida te siit otsite, kulla mees, teie koht ei ole siin!“) teda eriti ei üllata. Ta imetleb meeeldi natuke neid, kes on teda võõrustanud, sest enamasti peab ta neid endast ülemaks, olgu siis materiaalselt, poliitiliselt või sotsiaalselt. Samas ei jäta ta neid kritiseerimata mõningase piiratuse ja lühinägelikkuse pärast. Sest tema põlglikel võõrustajatel pole sellist **distantsi**, mis on temal, et näha iseennast ja teisi. Võõras kosutab ennast selle intervalliga, mis lahutab teda teistest nagu ka iseendast ja mis annab talle üleolekumunde mitte seetõttu, et ta arvaks end valdavat tõde, vaid seetõttu, et tema relativiseerib, sealhulgas ka iseennast, seal, kus teised löövad kõike ühe vitsaga. Sest teistel võib küll olla palju asju, kuid võõras kaldub arvama, et tema on ainus, kellel on elulugu, see tähendab elu täis katsumusi – mitte katastroofe ega seiklusi (kuigi ka neid võib ette tulla), vaid lihtsalt elu, kus teod on sündmused, kuna nad kätkevad endas valikut, üllatusi, katkestusi, kohandumist või kavalust, mitte rutiini ega puhkust. Võõra silmis pole mitte-võõrastel mingit elu: nad vaevu hingitsevad, ja olgu nad kenad või keskpärased, on nad hoovusest väljas ja seega samahästi kui laibad.

Eraldatus

Ükskõiksus on võõra kaitsekiht: tundetud, eemalolev, väljaspool rünnakute ja äratõukamiste haardeulatust, on ta sügaval sisimas siiski haavatav, nagu meduus. Sest see eraldatus, milles teised teda hoiavad, vastab eraldatusele, milles ta püsib ise, kui ta tõmbab selle niinimetatud hinge tuimestatud tuuma sisse oma alandlikkuse, mis pole lõppude lõpuks muud kui selge jõhkru. Seal, vabanenuna tundlemisest, kuid ka tundlikkusest, on tal uhkust vallata tõde, mis on võib-olla lihtsalt tõsiasi – võime tuua päevavalgele inimsuhete kõige brutaalsem külge, kus vaibuvad veetlus ja viisakus ning asemele tuleb vastandumine: kehade ja hoiakute kokkupõrge. Sest selle autonoomia tippudelt, mille tema on ainsana valinud, ajal kui teised jäävad ettevaatlikult „isekeski“, seab võõras kõik paradoksaalselt silmitsi a-sümboolsusega, mis keeldub tsiviliseeritusest ja viib tagasi alasti vägivalla juurde. Metslaste mõõduvõtmine.

Mitte kuhugi kuuluda, mitte ühegi paiga ega aja ega armastuse juurde. Kaotatud päritolu, võimatu juurdumine, põhjatu mälu, edasilükatud olevik. Võõra ruum on liikuv rong, lendav lennuk, paigalseisu välistav liikumine. Ei mingeid tugipunkte. Tema aeg? Ülestõusmise aeg, mis mäletab surma ja sellele eelnenut, kuid millel puudub teispoolsuse hiilgus: üksnes ajapikenduse, pääsemise mulje.

Kindlus

Ometi jääb olemise kindlus: võime seada end leebe ja ähmase veendumusega sisse iseendasse – nagu kinnine austrikarp tõusudes ja mõõnades või soojade kivide varjushoitnud rõõm. Julguse ja alanduse vahel, nende kahe pateetilise kalda vahel, mille vastu teiste nükked teda hüpitavad, jääb võõras püsima, ankurdatuna endasse, tugev selles salajasel eluasemes, oma neutraalses tarkuses, hoomamatu üksilduse tõttu nürinenud rõõmus.

Kaugele arenenud nartsissism? Mittehallsinatoonne psühhoos eksistentsiaalsete konfliktide pöörises? Ületades piiri (... või mitu piiri), on võõras transformeerinud oma kitsikuse vastupanu-sambaks, ellujäämise tsitadelliks. Koju jäänuna oleks ta võib-olla olnud heidik, tõbine, lindprii ... Kodutuna ilmutab ta aga hoopiski näitleja paradoksi: oma paljude maskide ja „võlts-isedega“ pole ta kunagi päris tõeline ega ka päris võlts, osates seada oma basaldist südame pinnalised antennid armastuse ja vihkamise järgi. Arutu soov, kuid ebateadlik, teadvustamata, ekslev. Tugevate tõug, kes oskavad olla nõrgad.

See tähendab, et elutsedes iseendas, pole võõral isedust. On vaid tühi väärtusetu kindlus, mis kohandab oma pidevaid teiseksolemise võimalusi vastavalt teistele ja vastavalt olukordadele. **Mina** teen seda, mida **teised** tahavad, aga see ei ole „mina“ – „mina“ on mujal, „mina“ ei kuulu kellelegi, „mina“ ei kuulu „minule“, ... „kas „mina“ on olemas?

Killustatus

See kaalutus olekus kalestumus on siiski absoluut, mis ei saa kesta. Reetur reedab iseene. Olgu see siis luua külge aheldatud kojamees Magribist või Aasia printsess, kes kirjutab laenatud keeles memuaare – niipea kui võõral on mõni tegevus või kiring, toob see kaasa juurdumise. Ajutise küll, kuid tugeva. Sest võõra ükskõiksus pole midagi muud kui vastupanu, mille abil ta võitleb oma ematapu-ängiga. Tema kalestumus avaldub kui arhailise või potentsiaalse killustatuse metamorfoos, millel on oht tema mõte ja sõna kaoseks muuta. Ta on kiindunud oma häirimatusse, oma karmusse – ärgem siis puutugem seda.

Leek, mis reedab tema latentset fanatismi, ilmub vaid siis, kui ta end seob: mõne ürituse, mõne ameti, mõne inimesega. Selles leiab ta midagi rohkemat kui ühe maa: segunemise, kus kahest olendist saab üks – ja see üks põletab end tuhaks, tervenisti, kadumiseni.

Sotsiaalne seisund või isiklik anne annavad sellele apostolaadile mõistagi eri vorme. Kuid millised ka poleks nende erinevused, lisavad kõik võõrad, kes on teinud **valiku**, oma ükskõiksusekirele tulise äärmuslikkuse, mis annab aimu nende eksiili algupärast. Kuna neil pole **mitte kedagi** oma, et vaigistada seda raevu, seda armastuse ja viha tuhastavat leeki, ja et leida jõudu neile mitte alistuda, ekslevad nad mööda maailma, neutraalsena, kuid lohutades end selle sisemise distantsiga tule ja jää suhtes, mis neid kunagi põletasid.

Melanhoolia

Jäik ükskõiksus on võib-olla üksnes nostalgia avalik pale. Me kõik tunneme vööraid, kes elavad, pisarates pale kaotatud kodumaa poole pööratud. Kaotatud ruumi armunud melanhoolik on tegelikult lohutamatu, et on hüljanud ühe aja. Kaotatud paradüis on mineviku miraaž, mida ta enam eales üles ei leia. Ta teab seda, ja see on kurb teadmine, mis pöörab raevu, mida ta tunneb teiste vastu (sest alati on olemas teine, minu eksiili õel põhjus) tema enda vastu: „Kuidas ma võisin nad hüljata? Ma olen hüljanud iseenda.“ Ja isegi see, kes pealtnäha põgeneb depressiooni veniva mürgi eest, ei pääse sellest oma süngavuses, süngedel hetkedel ärkveloleku ja une vahel. Sest üksi oma nostalgiaga, läbi imbutunud lõhnadest ja helidest, mille juurde ta enam ei kuulu ja mis seetõttu haavavad teda vähem kui siinsed ja praegused, on võõras unistaja, kellel on armusuhe puuduolekuga, võrratu masendunu. Õnnelik?

Iroonikud ja uskujad

Ometi pole ta kunagi lihtsalt niisama rebitud siinse ja sealse, praeguse ja endise vahel. Need, kes peavad end sel viisil ristilööduks, unustavad, et miski ei kinnista neid enam sealse külge ja miski ei seo neid veel siinsega. Alati teisal, pole võõras kuskil. Aga ärgem laskem end petta: viis elada läbi seda kiindumust kaotatud ruumi jagab võõrad kahte tüüpi ... kahte ühitamatusse kategooriasse, kuhu

kuuluvad juurtetud kõikidest maadest, ametitest, seisustest, sugudest. Ühelt poolt need, kes põletavad end tuhaks selle vahel, mida enam pole ja selle vahel, mida kunagi ei tule: neutraalsuse jüngrid, tühjuse pooldajad; kalestunud või nutused, aga alati illusioonitud; kuna nad ei pruugi olla allaandjad, võrsuvad nende seast parimad iroonikud. Teiselt poolt need, kes ületavad: ei enne ega nüüd, vaid teispool; neid pingestab täitmatu, kuid visa kirg üha järgmise töötatud maa vastu – ameti, armastuse, lapse, kuulsuse vastu. Need on uskujad, kellest vahel küpsevad skeptikud.

Kohtumine

Kohtumine tasakaalustab ekslemist. Kahe teisesuse ristumisena võõrustab see võõrast ilma teda kinnistamata, avab võõrustaja külalisele ilma teda millekski kohustamata. Kohtumine kui teineteise tunnustamine pakub õnnetunnet tänu oma ajutisusele – kestma jäädes rebeneks ta konfliktides. Uskujast võõras on parandamatu uudishimutseja, ahne kohtuja: ta toitub kohtumistest ja läbib neid igavesti küllastumatuna, igavese prassijana. Alati teel teiste poole, ikka kaugemale. See külaline oskab end ise külla kutsuda ja tema elu on rida ihaldatud, kuid tulevikuta pidusid, mille sära ta õpib otsekohe kustutama, kuna teab, et neile ei järgne midagi. „Mind võetakse vastu, aga see ei tähenda midagi ... Järgmiseni ... See polnud muud kui kulutus, mis tagab puhta südametunnistuse ...“ Nii võõrustajale kui võõrale. Küünik on veelgi kohtumisaltim: ta isegi ei otsi

kohtumisi, ei oota neilt midagi, kuid hiilib ometi kohale, veendunud, et isegi kui kõik möödub, on parem sellest „osa saada“. Ta ei püüa kohtumisi, need püüavad teda. Ta elab neid läbi peapöörituses ja uimasena, teadmata enam, keda ta nägi ja kes ta on.

Kohtumispidu algab sageli söömisega: leib, sool, vein. Eine, toitev osadus. Üks muutub näljaseks imikuks, teine võõrustab ahnet last: hetkeks segunevad nad külalislahkuse riituses. Kuid seda meeldivalt ablast lauanurka läbivad mälu rajad: meenutatakse, tehakse plaane, eteldakse, lauldakse. Toitev ja seega alguses pisut animaalne bankett üleneb unistuste ja ideede aurudeks: võõruspidulised ühinevad mõneks ajaks ka vaimselt. Võõrusbankett, see ihu ja vaimu ime, on võõraste utoopia: hetkelise kosmopolitismina, külaliste vendlusena, kes taandavad ja unustavad oma erinevused, on bankett ajaväline. Joobumuses kujutlevad seda igavesena need, kes on tegelikult täiesti teadlikud selle ajutisusest ja haprusest.

Ainult vabadus

Vabana sidemetest omastega tunneb võõras end „täiesti vabana“. Selle vabaduse absoluutsus kannab paraku nime „üksildus“. Tegevusetu või piiritud viib see kas ülima igavuse või ülima kättesaadavuseni. Teiste puudumisel hävitab vaba üksildus, nagu astronautide kaaluta olek, lihased, luud ja vere. Kättesaadav, kõigest vabanenud võõras ei oma midagi, ei ole miski. Kuid ta on valmis absoluudiks, kui